

İŞÇİNİN SESİ

CEK - AL

Afganistan devriminin d rsl ri

Afganistan devrimi, çeşitli yönleriyle hem Türkiye'de, hem uluslararası planda geniş tartışmalara konu oldu. Nisan 1978, darbe mi, devrim midir? Hafızullah Amin ajan mı, sekter mi, yoksa devrimin lideri midir? Sovyet askerinin Afganistan'a girişi proleter enternasyonalist dayanışma mı, devrim ihracı mı yoksa işgal midir?

Yürükoğlu yoldaşımız, bu soruların yanıtlarını *Sosyalizm Üstün Gelecektir*'de kısaca verdi: "Afganistan'da Hafızullah Amin'i biz CIA ajanı olarak değil, Afganistan devriminin gerçek lideri olarak tanıyoruz. Amin'in 'ajanlığı' üstüne verilen kanıtlar inandırıcı değildir. Her ağızlarını açtıklarında 'bismillahirrahmanirrahim'le konuşmaya başlayan bugünkü yöneticiler ise oportünizmin temsilcisidirler. Kızıl Ordu'nun Afganistan devrimini koruması proleter enternasyonalizminin gereğidir ama Amin'in ve partinin 97 liderinin başına gelenler tarihsel bir haksızlıktır. Afganistan olaylarından çıkaracağımız ciddi dersler vardır." (s.28)

İşçinin Sesi'nin değerlendirmesi özetle budur. Yani Nisan 1978 darbe değil devrimdir. Amin'in ajan olduğuna ilişkin tek bir kanıt yoktur. Tüm veriler Amin'in ajanlığını değil, devrimin lideri olduğunu kanıtlıyor. Kızıl Ordu'nun Afganistan'a girmesi ise bir yandan proleter enternasyonalizminin gereği, öte yandan bir haksızlığa dayanarak olmuş çelişkili bir olaydır.

Bu yazıda biz, sorunları daha açarak, Yürükoğlu yoldaşımızın sözünü ettiği ciddi derslerin aydınlığa çıkmasına yardımcı olmaya çalışacağız.

Afganistan'ın kısa geçmişi

Afganistan, çok eski, köklü tarihi olan bir ülkedir. Feodalizmin en uzun süre direndiği ülkelerden biridir.

Afganistan feodal bir emirlik iken, 1838'de İngilizler ilk kez işgal ettiler. Afgan halkı bu işgali kırdı. Ancak gerek Çarlık Rusyası, gerekse Hindistan açısından Afganistan, İngiliz emperyalizmi için önemli bir konumdaydı. Bu nedenle

*Geçtiğimiz aylarda
İşçinin Sesi çalışanları
çeşitli konularda
ekip çalışması yaptılar.*

*Bu sayıda
ilk bölümünü yayınladığımız
bu yazı da*

*Afganistan konusunda
yapılan çalışmanın*

*sonucudur ve
kollektif bir üründür.*

*Hatice Dağlı, Aytaç Çalışkan
ve S.Erek*

*yoldaşlardan oluşan ekibin
yaptığı araştırmayı
Emine Engin yoldaşımız
yazıya döktü.*

1878-1880 arasında İngilizler ülkeyi yeniden işgal ettiler. Halk bu işgale karşı da direndi. Ne var ki, Emir Yakup Han'ın işgalcilerle imzaladığı anlaşma sonucunda ülke gerçekte bir İngiliz sömürgesine dönüştü ve 40 yıl böyle kaldı.

20. yüzyılın başlarında Afganistan'da Genç Türklere benzer, Afgan kardeşliği adlı bir hareket başladı. Bu hareket, meşrutiyet ve bağımsızlık istiyordu ve içinde Türk aydınlar da vardı. 1905 devriminin etkileriyle bu hareket güçlenirken, İngiliz emperyalizmi hareketi bastırmaya çalıştı. Öte yandan Alman emperyalizmi ve Osmanlılar da İngilizlere karşı o hareketi desteklediler.

Büyük Ekim Devrimi'nin etkisiyle, tüm dünyada olduğu gibi Afgan halkı üzerinde de devrimcileştirici etki yaptı.

Tam Afgan Kardeşlerden önde gelenler tutuklanmıştı ki 1919'da Afganistan'da silahlı ayaklanma oldu. Afgan Kardeşler hapisten çıkarıldı, bağımsızlık sağlandı ve Afgan Kardeşliği'nden yana olan Emir Amanullah Han başa getirildi.

Amanullah'ın tepeden, burjuva demokratik yönde reformları ülkedeki sınıf çelişkilerini kızıştırdı, feodalleri kızdırdı. İngiliz emperyalizminin desteğiyle 1929'da düzenlenen bir ayaklanmayla iktidar yeniden gericilerin eline geçti. 1929'dan 1978'e dek ülkeyi hep Nadir ailesi yönetti.

Nadir ailesi feodallerin temsilcisiydi. Ancak 20. yüzyıla ayak uydurabilmek ve devrimci bir patlamayı önlemek için burjuva monarşiye doğru belli adımlar atmak zorunda kaldı. II. Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin faşizme karşı kazandığı büyük utkunun devrimci etkilerinin de altında, Afganistan'da 1946'dan 1952'ye dek süren bir reformlar dönemi yaşandı. Siyasal partiler oluştu, son söz kralın olmakla birlikte seçimler yapıldı, belli bir basın özgürlüğü tanındı. Ne var ki, bu reformların mantığı, gericiğin hesabında olmayan değişimlere varmaya başlayınca, 1953'de başa gelen Deli Davut birçok reformu geri aldı, durumu eskiye döndürmeye çabaladı.

Afganistan 1953-1963 yılları arasında yine ağır bir baskı dönemi yaşadı. Ama bir yandan da kapitalistleşme ilerliyor, toplumdaki burjuva demokratik birikimi yoğunlaştırıyordu. Uluslararası alandaki değişimlerle de bağlı olarak, 1960'larda bu birikim kendini güçlü bir biçimde dayatmaya başladı. Bu durumda krallık yine belli reformlara gitmek zorunda kaldı. 1964'de sınırlı bazı özgürlükler tanındı, seçim sistemi, vs kabul edildi.

Toplumsal birikimin dayatmasıyla tanınan bu sınırlı haklar, aynı zamanda toplumsal hareketlenmeyi de hızlandırdı. 1965'de Afganistan Demokratik Halk Partisi kuruldu. 1964-1973 arasında, işçi, köylü ve öğrenci hareketleri oldu.

ADHP kurulduğu yıl seçimlere katıldı ve 4 sayıv çıkardı. Parti, parlamento-

nun toplanacağı gün oturumu yığınsal izlemek üzere bir gösteri düzenledi. Hükümet buna izin vermedi. Yürüyüşe geçen göstericilerin üzerine ateş açarak 3 kişiyi öldürdü. Bu olay geniş yankılar uyandırdı ve 3 Akrep gösterileri olarak devrimci savaşın tarihine geçti. Her yıl aynı tarihlerde binlerce kişinin katıldığı gösteriler oldu ve çok şehitler verildi. Örneğin 1970'deki 3 Akrep gösterilerinde genç partili Abdur Rahman gericilerde keşfedildi.

1965'den sonra yığın hareketlerinde gözle görülür bir artış oldu. Öğrenci boykotları, işçi grevleri, Afgan Hava Yolları'nda grev, maden ve elektrik mühendisleri direnişleri ve Paghman köylü hareketleri oldu. Özellikle kıtlık yılları olan 1970-1972 arasında köylü ayaklanmaları oldu. Birçok ölüm, yüzlerce yaralama oldu, binlerce kişi tutuklandı. Ordu içinde yaygın hoşnutsuzluk vardı. Yönetenler telaş içindeydiler. Teknolojinin hiç de yaygın olmadığı Afganistan'da, küçük teypli mikrofonlu ajanlar ortalığı sardı. Rüşvet, yolsuzluk ayyuka çıktı. Dış yardımları kral ailesinin özel harcamaları için kullandığı söylentisi ortalıkta dolaşıyordu.

Afganistan'da 1946-1953 arasında da siyasal planda bir hareketlenme gözlenmişti. Ancak bu daha çok entelektüel düzeyde, belli burjuva görüşlerin liberal yöntemlerle savunulması biçimindeydi. Oysa 1965 sonrası gözlenen bambaşka, çok daha derinden, yığınları kapsayan bir hareketlenmeydi.

Çok açıktır ki, 1965-1973 arasında Afganistan'da devrimci durum başladı. 1965'de ADHP'nin kurulması, ülkede devrimci durum öncesi birikimin başına bir göstergesiydi. 1973'deki Davut darbesi de devrimci durumun doğrudan sonucu oldu. Üsttekilerin yönetemezliği, yığınlardaki hoşnutsuzluk, ordu içindeki kaynama, egemen çevrelerin yığın hareketini bastırma, toplumsal patlamayı önleme kayguları hep 1973 darbesinde yansımasını buldu.

Davut kralın yakın akrabasıydı. Monarşi kaldırıldı ama yerine kralcı bir cumhuriyet getirildi. Darbenin özü, bir devrimi engelleyip, evrimci yoldan kapitalist gelişmenin önünü açmaktı. Bu çerçeve içinde Davut, çok çeşitli vaatlerle ortaya çıktı. Sosyalizmi bile vaat etti! Ama bu vaatler demagojiden öteye gitmedi, gidemezdi.

Toprak dağıtımı vb vaatlerin gerçekleştirilmesi, ancak yığınların aktif katılımıyla, devrimci yollardan sağlanabilirdi. Oysa darbenin hareket noktası yığınları avutmak, devrimi engellemek, burjuvazi ve toprak ağaları bağlaşıklığının anlaşığı ölçülerde kapitalistleşmeyi ve üst yapısal değişimleri sağlamaktı. Yani, darbe burjuvazinin yığınlara karşı, toprak ağalarıyla bağlaşıklığının, devrimden korkusunun bir sonucuydu. Artık

bu darbeden devrimci girişimler beklemek olanaksızdı.

Davut darbesi demagojilerle halkın istemlerini yatıştırmadı. Tam tersine vaatleri gerçekleşmedikçe, toplumda çelişkiler daha da kızıştı. Darbe hükümeti bir yıl içinde keskin bir biçimde ikiye bölündü. Bir kesimi öteki kesimine karşı azılı gerici güçlerle cephe kurdu. Hükümetin iflasi açığa çıktıkça baskılar arttı. 1973-1977 arasında ADHP'nin 100'ü aşkın üyesi tutuklandı. Basın üzerindeki sansür, grev hakkının yasaklanması vb sıklaştı. Çok sayıda ilerici, devrimci kurşunlandı.

Yığın hareketleri Davut darbesinden sonra bir süre durakladı. Darbe hükümetinin gerçek yüzü açığa çıktıkça daha güçlü bir kabarma eğilimi doğdu. Ancak bu kez de yasaklar, vb yoluyla durdurulmak istendi. Örneğin Prefabrik Ev Fabrikası işçilerinin greve çıkması, "düzene karşı eylem" gerekçesiyle yasaklandı. Aynı dönemde birçok köylü, öğrenci, öğretmen hareketi kanlı bir biçimde bastırıldı.

Yığınlar içinde güçlenen eylem isteği giderek yasaklarla durdurulamaz boyutlara geliyordu. Ordu içinde de, Davut darbesine destek vermiş kesimlerde bile psikoloji değişiyordu. Hükümet korku içindeydi. Bu korkuyla, 26 Nisan 1978'de Terakki'yi tutukladı. Ardından Amin'i tutukladı. Ordu içinde Amin'e bağlı güçlü bir parti örgütlenmesi vardı. Amin hapishaneye götürülmeden önce ordu içindeki parti örgütüne emri geçirdi. Ertesi sabah, 27 Nisan'da ayaklanma başladı. 10 saatlik çarpışmadan sonra devrim başarıya ulaştı.

Bu devrimi daha iyi anlayabilmek için şimdi kısaca Afganistan'ın toplumsal-ekonomik yapısına, çeşitli sınıfların durumuna, ordunun yerine bakalım.

Afganistan'ın toplumsal-ekonomik yapısı

Afganistan, çeşitli uluslararası istatistiklerde en arka sıralarda yer alan bir ülkedir. Dünyanın en yoksul ülkelerindedir. Bu onun toplumsal ekonomik yapısıyla yakından bağlıdır.

Afganistan'da ilk fabrika 1886'da Kabul'de kurulan silah fabrikasıydı. Bu, uzun süre aynı zamanda tek fabrika oldu. Yani ilk fabrikanın kuruluşu gerçekte kesintisiz bir fabrikalaşma sürecinin başlangıcı olmadı.

1919 ayaklanmasından sonra kral Amanullah'ın burjuva demokratik reformları, feodal bir kurum eliyle yapıldığı için, yapısı gereği, kapitalistleşmeyi hemen hızlandırmadı. 1929'da iktidarın yeniden gericilerin eline geçmesi, o zamana dek yapılan üstyapısal bazı reformların da geri alınması, eski üretim ilişkilerinin ömrünü uzattı, kapitalist

üretim güçlerinin gelişmesini yavaşlattı.

Afganistan'da uzun süre feodaller, geniş köylü yığını, küçük üretici-esnaf sınıfsal yapının esas dokusunu oluşturdu. İlk burjuva fikirler, ülkedeki sınıfsal tabandan çok, dünya kapitalizminin fikirselsel etkilerini taşıyan burjuva aydınlardan yayıldı.

Krallık çağa ayak uydurabilmek için devlet eliyle belli ekonomik girişimler yaptı. 1930'da Ulusal Banka, 1936'da Pamuk Şirketi kuruldu. Bunların da etkisiyle bir burjuva sınıfı yavaştan gelişmeye başladı.

1946'dan sonra emperyalizmin Afganistan'a "ilgisi" arttı. Morison şirketiyle sulama ağı, maden araştırma, yol yapımı, kanal inşaatı vb. alanlarda anlaşmalar imzalandı. Afganistan öyle geri bir altyapıya sahipti ki, yatırımlarını kârlı yapabilmek, pazarı genişletebilmek için emperyalizm önce bu alana el attı. Aynı zamanda emperyalizm Marşal "yardımı"yla toprak ağalarının evrimi yoluyla tarımda kapitalistleşmeye, böylece bir devrimci patlamaya karşı önlemler almaya da dikkat gösterdi.

II. Dünya Savaşı sonrasında Afganistan'da komprador ticaret burjuvazisi güçlendi. Çok cılız bir endüstri burjuvazisi oluştu. Küçük üretici-esnafın büyük çoğunluğu kapitalizmin ara sınıfı olmaya, küçük burjuvalaşmaya yöneldi. Bu arada, devlet ya da özel, yerli ya da yabancı, her açılan işletmeyle işçi sınıfı gelişti.

1960 öncesinde, Afganistan'ın başlıca endüstrisi tekstil, şeker ve ayakkabıydı ki bunlar da iç gereksinimin ancak %15'ini karşılayabiliyordu. Metalurji işkolunda tek bir fabrika vardı. 1953'de yapım endüstrisi, ulaşım, maden ve inşaat alanında çalışan toplam işçi sayısı 15.000 kadardı.

1960 sonrasında Afganistan'da kapitalizmin gelişmesi bir ivme kazandı. Ülkenin sınıfsal yapısında da değişme hızlandı. Ama yine de 1970'lere gelindiğinde Afganistan henüz kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olmadığı bir ülkeydi.

17 milyon nüfusun, 3 milyon kadarı göçebe yaşıyor, hayvancılıkla uğraşıyordu. Toprakların yarısına yakını, nüfusun %5'ini oluşturan toprak ağalarının elindeydi. Tüm kırsal nüfusun %36'sı topraksız köylüydü ve *angaryayla karışık* yarıcılık, ortakçılık ilişkisi içindeydiler.

Çalışabilir nüfusun %75'i tarımdaydı. Tarım ülkenin hem ana üretim dalıydı hem de çok geriydi. Tarımın geri teknik düzeyini hava koşullarının oynadığı belirleyici rol yansıtıyor. Örneğin, 1970-1972'deki kuraklık, büyük bir kıtlık ve açlık yarattı. Buğday, pamuk üretimi düştü. Hayvan sayısında da milyonlarca başlık düşme oldu.

Ekonominin, modern endüstri deni-

len kesimi hızla geliyordu. Ancak yine de devrim öncesinde tüm işçilerin sayısı 90.000'i aşmıyordu. Öte yandan 300.000 kişi küçük endüstriye uğraşıyordu. Küçük endüstri hala lonca geleneklerinin artıklarını taşıyordu. Örneğin, çıraklık, kalfalık gelenekleri yaşıyordu. Bakırcılık, ayakkabıcılık alanında işyeri açmak isteyen biri tüm meslekdaşlarına ziyafet vermek ve o mesleğin ihtiyarlarından aldığı izni belediyeye onaylatmak zorundaydı. (*Afganistan Demokratik Cumhuriyeti, Yıllık, 7 Savr* (Nisan) 1358 (1979) Editör: A.M. Baryalai, Hükümet Basımevi, İngilizce basım, s.1383).

Tüm bu geri yapı, her düzeyde gözleniyordu. Toplumun %90'ı okumaz yazmaz bilmiyordu. Başlık parası, dört kadınla evlenme gibi gelenekler hala canlı birer toplumsal olguydu. Ülkede yalnızca 1027 doktor, toplam 3600 yataklı 71 hastahane vardı. Tüm ülkede 3371 ilkokul, 139 ortaokul, 199 lise vardı.

Sözün kısası, Afganistan gerçekten çok geri, kapitalist üretim ilişkilerinin, yoğun feodal biçimlerle karışık olarak, yeni yeni egemen olma yönünde ilerlediği bağımlı bir ülkedydi. Tarımda kapitalistleşme çok yavaş bir devrimci yol izlemiş ve henüz toprak ağalarının kapitalistleşmesi açısından bile az yol katetmiş bir süreçti. Geniş köylü yığınları arasında kapitalizmin sınıfsal ayrışması çok geri düzeydeydi. Kentlerdeki küçük üreticiler arasında daha lonca gelenekleri yaşıyordu.

Kapitalist üretim güçleri yavaş da olsa geliştikçe, toplumdaki çelişkileri sertleştirdi, önündeki engelleri temizleyecek bir demokratik devrimi giderek daha büyük bir güçle dayattı. 1960'larda başlayan çalkantı bunun sonucudur.

Ülkenin önündeki devrimde sınıfların yerine gelince. Göbeğinde işçi sınıfının durduğu çağımızda, Afganistan'da küçük de olsa bir işçi sınıfı doğmuştu. Çağın ve onun Afganistan'daki sözcüsünün korkusuyla, burjuvazi çoktan devrimci yeteneğini yitirmişti. Burjuvazinin gelişimi zaten toprak ağalarının, onların devletinin burjuvalaşma yönünde attığı adımların koltuğu altında gerçekleşmişti. Burjuvazi, devrim korkusuyla bu bağımlılığını hiç bozmadı.

Küçük de olsa işçi sınıfı Afganistan toplumunun devrimci öncüsüydü. Köylülük de devrimci bir güçtü. Belli yörelerdeki köylü ayaklanmaları bunu somutta gösterdi. Ancak genel olarak dağınık, örgütsüz yapısı nedeniyle, köylülüğün hoşnutsuzluğu, devrimci potansiyeli en örgütlü biçimde kendini ordunun gövdesi içinde yansıttıyordu.

Devlet oturmuş bir burjuva devleti olmadığı için, ordu da birçok kapitalist ülkede gözlenen farklı, daha çelişkili bir yapı taşıyordu. Devlet, toprak ağaları burjuvalaştığı, burjuvazi güçlen-

diği ölçüde, burjuva-toprak ağaları bağımlılığı içindeki güçler dengesine göre süreç içinde burjuvalaşıyordu. Bu durum orduyu çelişkili bir yapı içine sokuyordu. Bu, 1973 darbesinde somut olarak yansdı.

Toplumda, kapitalizmin önünü açmak bir zorunluluk olmuştu. Bu, kendini iki biçimde yansıttıyordu. Biri köylü yığınlarından kaynaklanan, demokratik devrim istemiydi. Ötekisi, burjuvazinin seçtiği, toprak ağalarıyla bağımlılık içinde evrim yoluydu. Ordu hem devletin tek bir elde olmayışının çelişkilerini, hem de burjuvalaşma çerçevesi içinde evrimci ve devrimci yollar arasındaki çelişkiliyi taşıyordu.

Bu nedenle, köylülüğün devrimci potansiyeli, yerleşik bir kapitalist ülke ordusunda rastlanmayacak bir biçimde, subay kadroları arasında bile yansyordu. ADHP'nin yaptığı, ordu içinde yansıyan bu devrimci potansiyeli, sıkı bir ideolojik eğitimle işçi sınıfının konularına doğru geliştirmek oldu. Devrimci demokrat subay ve askerleri, ideolojik eğitimle daha tutarlı devrimci konulara ilerletmek oldu.

Böylece Afganistan, kapitalistleşmenin önünü açacak bir demokratik devrim isteğinden hareket etti ama ülkeyi sosyalizme götürebilecek bir devrim geçirdi. Bunda ADHP'nin tek sözcüsü sayılabilecek *Halk* kanadının yaratıcı devrimci yaklaşımı gerçekten can alıcı rol oynadı.

Şimdi Parti'nin tarihiyle bağlı olarak Afganistan devrimine bakalım.

Afganistan Demokratik Halk Partisi ve Nisan Devrimi

ADHP, 1965'de Terakki'nin önderliğinde kuruldu. Kuruluşunda, "işçi sınıfının bilimsel ideolojisiyle silahlanmış işçi sınıfı partisi" olduğu duyuruldu. Ancak Afganistan gibi bir ülkede işçi sınıfının partisi olarak kurulan bir partinin, daha ilk baştan, çeşitli çizgiler arasında savaşım ve ayrışma olmadan, tüm içeriğiyle bir işçi sınıfı partisi olması beklenemezdi. Gerçekten de, kısa sürede çizgiler arasında ayrışma ve savaşım başgösterdi.

1966'da partinin haftalık gazetesi *Halk* yayınlanmaya başladı. Babrak Karmal gazetenin görüşlerine karşı çıktı ve partiye karşı fraksiyon örgütlemeye başladı. *Halk* gazetesi 6. sayısında yasaklandı. Buna karşılık Babrak Karmal gurubu legal bir yayın organı çıkarmaya başladı. *Bayrak* adlı yayında, bu grup, burjuva kuyrukçuluğunun da ötesinde, 1964'de monarşi eliyle getirilen bazı reformların savunuculuğunu yaptı (Lenin, gerici kurumlar ya da güçler eliyle getirilen ve gericiğin evrimi yoluyla toplumsal ilerleme sağla-

yan reformların kesinlikle desteklenmeyeceğini belirtiyor). Monarşiden izinli legal yayın organında devrimci çizgiye saldırdı. Bu yüzden Amin, *Bayrak* gurubu için "aristokrat yavruları" adını kullanıyor. (agy, s.788)

Böylece 1967'de parti, genel hatlarıyla devrimci ve reformcu olarak ikiye bölündü. Devrimci kesim *Halkçılar*, reformcular ise *Bayrakçılar* olarak parti tarihine geçti. Afganistan halk devrimi, aynı zamanda *Halkçıların* devrimciliğini somutta kanıtlamış bir *Halk* devrimidir. *Bayrak* gurubu ise, tüm pratiğiyle tek bir şeyi, oportünizmin bayraktarlığını yaptığını kanıtladı.

1967'deki bölünmeden sonra, 1973 darbesi iki çizgi arasındaki farklılıkları daha da netleştirdi ve iki çizginin de gelişiminde bir dönüm noktası oldu.

Davut darbesinden sonra *Bayrak* gurubu hükümete doğrudan destek verdi. Hükümet içinde ayrılmalar çıkmıca, sağ kanadın kuyruğuna takıldı. Hükümetin sol görünümü vaadleri karşısında, *Halkçılar* da önce birleşik cephe önerisiyle çıktılar. Hükümet sözlerini tutmayınca ders çıkardılar. Bu hükümetin, verdiği sözleri doğası gereği yerine getiremeyeceğini anladılar ve hükümete karşı konuma geçtiler. Davut'un getirdiği cumhuriyetin "kralliyet malı" olduğunu, bu hükümetin burjuva-aristokrat ortaklığı temsil ettiğini ve yığınlara hiçbir şey veremeyeceğini, ülkenin sorunlarının ancak köklü bir devrimle çözülebileceğini, bu hükümetin ise bundan ölesiye korktuğunu söylediler. Hükümetin gerçek yüzü yığınlar önünde açığa çıktıkça *Halkçılar* güçlendiler. Bu korkuyla Davut 1978'de Halkçı önderleri tutuklattırmaya başladı.

Davut darbesi *Halkçı* çizgiyi ilerletti. Hükümette ulusal burjuvazinin sözcülerinin de yer alması, *Halkçılara* ulusal burjuvazinin niteliğini gösterdi. Herhalde Amin'le birlikte kurşuna dizilmiş yoldaşlar arasında olan Panzehri, darbeden çıkan dersleri sıralarken, ulusal burjuvazinin ancak yarı pişmiş reformlardan yana olabileceğini söylüyor. (agy. s.1450) Genel olarak, ulusal burjuvazinin "toplumsal ve siyasal sistemin tümünden demokratikleştirilmesinden, toplumda köklü devrimci değişimlerden ölesiye korktuğunu" (agy. s.1454) belirtiyor. Parti kadrolarının hep Sudan, Mısır, Hindistan gibi deneylerden çıkan dersleri unutmamaları için uyarıldıklarını aktarıyor.

Afganistan gibi bir ülkede ulusal burjuvaziye umut bağlama yanlışına batmamak, bir hareketin devrimci gelişmesinde ana halkadır. ADHP'nin *Halkçı* kanadı önce bu yanlışla düşünüyordu ki, tam zamanında yaşamdan gerekli dersleri çıkardı ve bunu yaparak dolu dizgin devrimci gelişmesinin önünü açtı. Artık taktiklerini hiç de ulusal burjuvaziye

kazanma ya da "ilerletme" sınırına kısıtlamadan ilerledi. Bu yol çizginin kendisini de ilerletti.

ADHP'nin Halk kanadının darbeden çıkardığı bir başka ders de, Afganistan gibi geri bir ülkede ordu içinde çalışmanın taşıdığı özel önem oldu. Bunu yaparken *Halk* kanadı Marksizmin orduya ilişkin genel ilkelerini yadsımadı. Genel ilkeler kondu, bunların doğruluğu söylendi ama Afganistan'da bu ilkelerin değişik bir sıra içinde uygulanacağı belirtildi.

Genelde, sınıf savaşı yükselir, ordu devrimci güçlere karşı bir baskı aracı olarak kullanılır, ama sınıf savaşı daha da yükseldikçe kaçınılmaz olarak orduyu böler. Partinin ordu içindeki çalışması ise her zaman zorunludur. Afganistan'ın toplumsal yapısı dikkate alınarak, bu genel ilkeler, partinin ordu içindeki çalışmasına en baştan, bir ağırlık verilerek uygulandı. Ama devlet aygıtının parçalanması görevi yadsınmadı. Devrimden sonra bir konuşmasında Amin genel ilkelerden söz ederken şöyle diyor: "Birincil ve en temel proleter devrimci görev ... eski devlet mekanizmasını parçalamak ve proletarya diktatörlüğünü kurmaktır". (agy, s.745)

1973 darbesinden sonra Terakki, Amin'i ordu içinde çalışmakla görevlendirdi. Amin'in yönetiminde, ordu gövdesi içinde yoğun bir ideolojik eğitim başlatıldı. Tonlarca kitapla yoğun eğitim yapıldı. Bunun yanısıra, yapılan askeri manevralar içinde Halkçı kesim kendine özgü deneyler de örgütledi. Amin, haftada bir Terakki'yle görüşüyordu, yılda iki kez ise rapor veriyordu. 1976'da Amin, ordu içinde güvenilir bir Halkçı kesimin hazır olduğunu rapor etti.

1977'de Davut artık ADHP'nin Halkçı çizgide gelişmesinden fazlasıyla korkuya kapılmaya başladı. *Halk* ve *Bayrak* çizgilerini karşılaştırarak, *Halk*'in tehlikeli olduğu yönünde sözler etti. Uzlaşmazlarsa harekete geçeceği anlaşıldı. Bunun üzerine Terakki'nin girişimiyle *Halk* ve *Bayrak*, güçlülük farklarına bakılmaksızın, yönetimde eşit haklarla birleştiler. Tüm parti örgütleri bu yoldan gitti. Ordu içinde ise durum değişmedi.

ADC'yi tanıtan kitapta, ordu içindeki birleşmeyi Amin'in engellediğine ilişkin söylentilerin asılsız olduğu, birleşmeye emrini Terakki'nin verdiği söyleniyor. (agy, s.24) Ama partili askerler Terakki'yle yaptıkları bir söyleşide, yalnızca ordu içinde değil, genelde oportünist *Bayrak* kanalıyla birleşmeye karşı sorular yöneltiyorlar. Buradan anlaşılıyor ki, ordu içinde Amin'in yönetimindeki Halkçı örgüt genelde oportünistlerle birliğe karşıdır. Bu durumda, usta bir siyaset adamı olan Terakki ordu içinde birlik olmasın diye

bir emir vermiş olabilir ama fikrin gerçek kaynağı Amin'dir. Öyle gözüküyor ki Amin genelde oportünistlerle "birlik" yanlısı olmadığı halde, "birliği" ancak ordu içinde engelleyebilmiştir ve bu yoldan devrimi güvence altına almıştır.

Ordu içindeki parti birimleri birleşseydi, devrim gündemden inerdi. *Bayrak*'a bağlı askerler Davut'u savunma, *Halk*'a bağlı askerler ise Davut'u devirme temelinde eğitim yapıyorlardı. Birlik devirme hedefinin sulanması anlamına gelirdi.

Parti içinde birleşme olduktan sonra da Amin eskisi gibi ordudaki Halk örgütünü eğitmeye devam etti. Ülkede durum giderek kızışıyordu. Yığınlar içinde hareketlenme arttıkça, ADHP köylere, kasabalara, göçebe çadırlarına dek uzandıkça, Davut rejiminin baskıcı yüzü de açığa çıkıyordu. Devrimci durum olgunlaşıyordu. Bununla bağlı olarak Amin, ordu içindeki eğitimi giderek somut planlar çerçevesinde ele almaya başladı.

ADHP'den Zeray yoldaş *Barış ve Sosyalizm Problemleri*'nde Ocak 1979'da devrim öncesi durumu şöyle anlatıyor: "Yığınlar ayaklanmaya hazır. Yaşam koşulları hızla kötüleşiyordu... Yalnız İran'a 1 milyon üzerinde Afganlı göç etmişti. Resmi otoritelerin halk gözünde itibarı çok sarsılmıştı... emirlerine uyulmuyordu... 13-14 yıl bizim yığınlar arasında aktif çalışıyor, halk hareketine önderlik ediyor olmamız en önemli bir gerçektir. Devrim öncesi partimiz 50.000 üyesi ve yakın sempatiyanıyla önemli bir güçtü ve bu rejimi korkutuyordu."

Ülkede, ADHP yönetiminin yakında tutuklanacağı açıkça görülmüyordu. Terakki ve Amin, böyle bir tutuklama durumunda ordu içindeki partili ve sempatiyanların hemen ayaklanmayı başlatmasına karar verdiler. Amin bu doğrultuda yapılan çeşitli planların, tam 10 kez denemesini yaptırdı. Bu denemeler genel askeri manevralar içinde ustaca gizlendi. Partili asker ve subaylar arasından, ayaklanma sırasında kumandan olacakların listesi hazırlandı. Parti ordusunun emir kumanda zinciri saptandı.

25 Nisan 1978'de gece yarısı polisler Terakki'yi tutukladılar. Amin de aynı gece ev hapsine alındı. Evde Terakki'nin tutuklandığını öğrendi ve çocuğu aracılığıyla ayaklanma emrini geçirdi. Amin sabah hapishaneyeye götürüldükten tam bir gün sonra, 27 Nisan'da ayaklanma başladı.

26 Nisan'da radyo'da çalışan partililer tutuklanmalarının duyurulmasını sağladılar. Terakki geniş yığınların tanıdığı bir liderdi. Amin de hem ülkede, hem ordu içinde tanınıyordu. Tutuklamalar yaygın öfke yarattı. Ordu içindeki Halkçılar tutulmaz bir enerjiyle ayak-

lanmayı başlattılar.

Ayaklanma sabah 9'da başladı. Parti'nin atadığı komutanlar tüm birliklerde harekete geçtiler. Uçaksavarlar, hava kuvvetlerinin Davut'tan yana olan 7. ve 8. bölüklerini etkisizleştirdiler. Partili pilotlar uçaklarıyla gerekli noktalara saldırdılar. Tanklar askeri hava alanını sardılar. En büyük direnç komando birliklerinden ve muhafız alayından geldi. Kanlı çatışmalar çıktı. Akşam saat 5.30'da Davut'un sarayı ve Radyo Evi denetim altındaydı. Bu arada Terakki ve Amin hapisten çıkarıldılar. Akşam süren çatışmalarda Davut Halkçı askerlere ateş açtığı için öldürüldü.

Saat 7'de ayaklanma başarıya ulaşmıştı. Terakki, Amin ve ADHP'nin "eşit haklı" yöneticilerinden Babrak Karmal Radyo Evi'ndeydiler. Bu sıralarda tarihsel, yirmi yılın deneyimini içinde barındıran olaylar geçti. (agy, s.24-40).

Amin, devrimin etkisini duyuran mesajı Terakki'nin okumasını istedi. Karmal buna karşı çıktı. Amin tabancasını tutuyordu. Terakki durumu yatıştırdı ve mesajı orada bulunan Halkçı subayların okumasını önerdi.

Amin, Terakki ve Karmal otururlarken, birçok genç Halkçı asker çarpışmadan geldiler. Büyük bir çoşkuyla çarpışmaları anlatmaya başladılar. Davut'un askerleriyle olduğu kadar, Bayrakçılarla da uğraşmak zorunda kaldıklarını anlatılar. Bu arada Terakki'ye yağırdıkları sorulardan biri, Babrak Karmal gibi bir kişinin neden yönetimde bulunduğuydü. Terakki, askerleri yatıştırdı, parti birliği için susmalarını söyledi.

Bu sıralarda Babrak Karmal panik içindeydi. Tutuklanacaklarını, parti yöneticilerinin köylere dağılıp saklanmaları gerektiğini savundu. Terakki bunu reddetti ama Karmal'ın ısrarı üzerine, onunla birlikte güvenceli bir hava üssüne gitmeyi kabul etti. Karmal, Amin'in de gelmesini istedi ama Terakki Amin'in işi olduğunu söyledi.

Terakki ve Karmal hava üssüne gittiler. Çevrelerinde o gün çatışmalara katılmış bir çok genç asker vardı. Konuşma içinde Karmal Davut'un öldürülmemesi gerektiğini söyledi, Davut'u savunmaya başladı. Genç askerler az kaldı Karmal'ı öldüreceklerdi ki, Terakki onları yatıştırdı.

Bu sıralanan olaylar birçok gerçeği açığa çıkarıyor. Parti içindeki devrimci çizginin belkemiğinin Amin olduğunu kanıtlıyor. Terakki'nin devrimciliğinin küçük burjuva-aydın bir öz taşıdığını ve bunun en kritik anlarda uzlaşmacılık olarak yansıdığını gösteriyor. Karmal'ın ise, Terakki'nin "yumuşaklığı" nedeniyle partiyi yeniden bulaşabilmiş, koyu bir oportünist olduğunu ortaya koyuyor. Çıkan bir genel ders de ilkesiz parti birliğinin, karşı devrimi bağrında taşımak olduğudur.